

Marit Røskar Nisja

Lene din ensomhet langsomt mot min;
**metafiksjon, intertekstualitet og
fraktal-teori**

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i språkfag/nordisk

Veileder: Karolina Drozdowska

Mai 2024

Marit Røskar Nisja

Lene din ensomhet langsomt mot min;
**metafiksjon, intertekstualitet og
fraktal-teori**

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i språkfag/nordisk
Veileder: Karolina Drozdowska
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	2
ABSTRACT	3
LENE DIN ENSOMHET LANGSOMT MOT MIN; METAFIKSJON, INTERTEKSTUALITET OG FRAKTAL-TEORI	4
INNLEDNING	4
LENE DIN ENSOMHET LANGSOMT MOT MIN	4
TEORI.....	5
<i>Intertekstualitet</i>	5
<i>Metafiksjon</i>	5
<i>Fraktal</i>	6
INTERTEKSTUELLE REFERANSER	6
METAFIKSJON	8
EFFEKT	9
AVSLUTNING	11
BIBLIOGRAFI	12

Sammendrag

Denne oppgaven er en analyse av romanen *Lene din ensomhet langsomt mot min* av Klara Hveberg. Analysen tar utgangspunkt i begrepene intertekstualitet, metafiksjon og fraktal-teori. Oppgavens analyse tar utgangspunkt i problemstillingen: *Hvilken effekt har det å lese romanen og dens intertekstuelle referanser med utgangspunkt i en «fraktal-tilnærming»?* I analyseringen blir både form og innhold kommentert og fraktal-teori brukes som ramme for analysen, tolkninger og refleksjoner. Effekten bruken av fraktal-teori har på lesingen blir en tilnærming som åpner for flere ulike tolkninger, mulighet for å lese romanen gjennom flere ulike nivå og det kan forsterke forbindelsene mellom ulike karakterer og historier. Å lese med utgangspunkt i fraktal-teori gjør at man får mulighet til å se nærmere på romanens komplekse struktur, intertekstuelle referanser og metafiksjonelle grep. Det gir også mulighet for å utforske disse aspektene med en ny og matematisk metode.

Abstract

This text is an analysis of the Norwegian novel *Lene din ensomhet langsomt mot min*, written by Klara Hveberg. The analysis is based on the terms intertextuality, metafiction and fractal theory. The analysis in this text focuses on the thesis statement: *What effect does it have to read the novel and it's intertextual references based on a fractal-approach?* Both the novels form and contents will be discussed, and fractal theory will be used as a frame for analysis, reflections and interpretations. The effect using this type of approach will have on reading the novel, is both that it opens for different interpretations, it provides an opportunity for reading the different levels within the novel and it can amplify the connections between different characters and plots. To read based on the approach of fractal theory makes it possible to have a closer look on the novels complex structure, intertextual references and metafictional devices used. It also makes it possible to explore these aspects with a new and mathematical method.

Lene din ensomhet langsomt mot min; metafiksjon, intertekstualitet og fraktal-teori

Innledning

Lene din ensomhet langsomt mot min er en roman skrevet av Klara Hveberg og ble utgitt i 2019. Romanen er full av intertekstuelle referanser til både musikk, matematiske teorier og litteratur. Som jeg kommer nærmere inn på i denne oppgaven, består romanen også av metafiksjonelle grep. I denne oppgaven vil jeg se nærmere på noen slike grep og referanser med utgangspunkt i problemstillingen: *Hvilken effekt har det å lese romanen og dens intertekstuelle referanser med utgangspunkt i en «fraktal-tilnærming»?* Altså vil jeg med utgangspunkt i begrepene intertekstualitet og metafiksjon forsøke å se på hvordan man kan lese *Lene din ensomhet langsomt mot min* med utgangspunkt i fraktal-teori. Jeg vil bruke relevant pensum fra emnet NORD2113. Innledningsvis vil jeg komme med et kort sammendrag av romanens handling og deretter vil jeg presentere de relevante teoriene som vil bli brukt i den videre analysen. Videre vil jeg se på et utvalg av intertekstuelle referanser og deretter noen metafiksjonelle grep som er mulig å finne i romanen. Følgende vil jeg se på hvilken effekt disse grepene og en slik lesning kan ha for en fortolkning av romanen. Helt avslutningsvis vil jeg komme med en kort konklusjon.

Lene din ensomhet langsomt mot min

Lene din ensomhet langsomt mot min er, som nevnt, en roman skrevet av Klara Hveberg. Hun er oppvokst i Molde og har tatt en doktorgrad i matematikk, hvor hennes avhandling handlet om fraktal geometri. *Lene din ensomhet langsomt mot min* er hennes første roman og handler om Rakel og livet hennes (Hveberg, 2019, coveromslag). I romanen følger vi Rakel i noen viktige og 'mindre viktige' deler av hennes liv. Vi får biter av hennes oppvekst, deler fra da hun studerte og hvordan livet hennes endret seg da hun ble syk og mye sengeliggende. Når Rakel begynner å studere matematikk i Oslo får vi også innblikk i hennes forhold til sin professor, et forhold som utvikler seg til et hemmelig kjærlighetsforhold. Denne matematikkprofessoren, Jakob, er i gang med å skrive en roman om Sofja Kovalevskaja, den første kvinnelige professoren i matematikk. Sofja får også en sentral rolle i Rakels liv, ettersom Rakel tenker mye på henne og til tider ser sitt eget liv i relasjon til det hun vet om Sofjas liv. Når det senere i oppgaven blir henvist til Sofja eller Sofjas liv, er det viktig å huske på at dette er Sofja og hennes liv slik som det er kjent gjennom tekstene om og av henne. Det er dermed ikke den virkelige personen Sofja, men den 'nedskrevne' Sofja det henvendes til. Romanen inneholder mange intertekstuelle referanser til musikk, litteratur, matematiske teorier m.m. Rakels interesser for musikk, matematikk og litteratur kommer frem gjennom skildringer og bruk av slike intertekstuelle referanser. Romanen handler altså om Rakels liv og gjennom mange referanser til kunst, litteratur, musikk, matematikk osv. underbygger disse referansene hvem Rakel er og hvordan hun tenker samt ser verden. Rakel er glad i å se sammenhenger og å finne mening, hun er også glad i både tall og bokstaver. Gjennom slike referanser får man et innblikk i nettopp disse aspektene ved Rakel. Vi får innblikk i hennes liv og mye av det hun går igjennom samt hvordan hun håndterer både medgang og motgang.

Teori

Intertekstualitet

«Any text is constructed as a mosaic of quotations; any text is the absorption and transformation of another. The notion of *intertextuality*» (Kristeva, 1986, s. 37). Dette sitatet er hentet fra Julia Kristevas artikkel hvor hun viderefremidler og utvikler noen sentrale tanker og ideer hos Mikhail Bakhtin (Kristeva, 1986, s. 34). Mikhail Bakhtin skriver om dialog og dialogisme og hvordan det står i sentrum og at det er gjennom dialog handlingen og mennesket kommer til syne (Bakhtin, 2003, s. 210). Kristeva innleder sin artikkel med å snakke om hvordan Bakhtin introduserte et syn på litterære strukturer som ikke bare eksisterer, men som skapes i relasjon til andre strukturer (Kristeva, 1986, ss. 35-36). Hun presiserer videre at Bakhtins konsepter av dialog og dialogisme innebærer en dialog mellom flere skrifter, slik som forfatterens, adressaten, karakterene, tidligere og moderne kulturell kontekst (Kristeva, 1986, s. 36). Kristeva skriver at Bakhtins arbeid viser til et viktig konsept, det at hvert ord (eller tekst) er et krysningspunkt av ord (tekst) hvor minst et annet ord (tekst) kan bli lest (Kristeva, 1986, s. 37). Slik kommer hun inn på at enhver tekst er konstruert «as a mosaic of quotations», altså består enhver tekst av «små biter» eller referanser til andre tekster, og er opptaking og transformering av andre tekster (Kristeva, 1986, s. 37). Ved bruk av begrepet tekst, innebærer dette også eksempelvis filmer, maleri, bilder og musikk. Roland Barthes, i sin tekst *Tekstteori*, bruker en 'vev-metafor' når han snakker om intertekstualitet (Barthes, 1991, s. 78). Barthes skriver at «Hver tekst er en *intertekst*; andre tekster er tilstede i den, på forskjellige nivåer, og i mer eller mindre gjenkjennelige former. [...] all tekst er en ny vev av forgangne sitater» (Barthes, 1991, s. 78). Han presiserer videre at det ikke alltid er snakk om bevisst etterligning og at tekstteori med utgangspunkt i intertekst forsøker å se på «teksturen i veven», altså se på sammenfletningen av koder, formuleringer, fragmenter av sosiale språk, rytmiske mønstre m.fl. i ulike tekster (Barthes, 1991, s. 78). Med utgangspunkt i disse teoriene er intertekstualitet det at alle tekster henger sammen gjennom bevisst eller ubevisst bruk av referanser til tidligere tekster. Både mosaikk-metaforen og vev-metaforen viser til hvordan deler av tidligere tekster brukes til å skape nye tekster, og det er altså dette som er intertekstualitet.

Metafiksjon

«*Metafiction* is a term given to fictional writing which self-consciously and systematically draws attention to its status as an artefact in order to pose questions about the relationship between fiction and reality.» (Waugh, 1984, s. 2). Patricia Waugh skriver i sin bok *Metafiction: The Theory and practice of Self-conscious Fiction* (1984) om metafiksjon, hva det er og hvilken effekt det kan ha. Hun skriver at målet hennes med denne boken er å etablere at metafiksjon er en tendens eller funksjon som er iboende i alle romaner (Waugh, 1984, s. 5). Som sitatet over sier, er metafiksjon et begrep som omhandler fiksjon som selvbevisst og systematisk gir oppmerksomhet til sin status som gjenstand for å videre kunne stille spørsmål til relasjonen mellom virkelighet og fiksjon (Waugh, 1984, s. 2). Waugh skriver videre at litteratur som kritiserer sine egne metoder for konstruksjon, både undersøker de fundamentale strukturene av narrativ fiksjon og den mulige fiksjonaliteten av verden som ligger utenfor den fiksjonelle litterære teksten (Waugh, 1984, s. 2). Hun skriver også at metafiksjonelle romaner har en tendens til å konstruere en fiksjonell illusjon og å avdekke denne illusjonen. Altså er et vanlig 'tegn'

på metafiksjon at det skapes en fiksjon og på samme tid kommenteres denne skapningen av den fiksjonen (Waugh, 1984, s. 6). I følge Waugh er det mange ulike metafiksjonelle grep en kan bruke for at det man skriver skal kunne forstås som metafiksjon. Noen eksempler kan være en inngripende forfatter, at det er historier inni historier, uregjerlige lister, overdreven og eksplisitt bruk av intertekstualitet og kontinuerlig undergraving av spesifikke fiktive konvensjoner m.m. (Waugh, 1984, s. 22). Altså er metafiksjon grep man kan finne i en roman som gjør at man som leser blir bevisstgjort på at det man leser er fiksjon, at det er konstruert og skrevet innenfor en gitt kontekst. Metafiksjon legger også til rette for at man skal kunne stille spørsmål ved relasjonen mellom fiksjon og virkelighet.

Fraktal

Som nevnt skal jeg ta utgangspunkt i fraktal-teori når jeg skal se på denne romanen. På 'dedikasjonsiden' i romanen er det en definisjon av *fraktal* med kildehenvisning til Store Norske Leksikon (Hveberg, 2019, s. 3). Denne definisjonen lyder slik: «Fraktal: lat. *Fractus*, 'oppbrukset'. Fellesnavn for strukturer og mønstre som er de samme uansett forstørrelse: de har egenlikhet og er uavhengig av skalering (Store Norske Leksikon)» (Hveberg, 2019, s. 3). På Store Norske Leksikons side om fraktal, står det også at en fraktal figur vil reproduseres av seg selv, og det er derfor fraktalen uansett forstørrelse vil bestå av det samme mønstret. Altså en liten del av en fraktal figur vil være helt lik enn annen del av figuren, uansett forstørrelse (Aarnes, Grøn, & Hauge, 2024). Matematikeren Benoit Mandelbrot hadde en ide om at fraktaler kunne beskrive forhold som ikke dekkes av den klassiske geometrien og kan derfor brukes til å forstå ting som man ikke kan forstå ved hjelp av klassisk geometri (Aarnes, Grøn, & Hauge, 2024). Fraktale objekter kan også være fulle av hull slik som Sierpinski-trekanten. Denne trekanten er et fraktalt objekt, som er lik seg selv uansett skalering, men som man kan se også inneholder hull (Aarnes, Grøn, & Hauge, 2024).

Intertekstuelle referanser

Som nevnt er denne romanen full av intertekstuelle referanser til annen litteratur, musikk, matematikk m.m. En veldig gjennomgående intertekstuell referanse er til tekster skrevet om Sofja Kovalevskaja samt brevene som ble utvekslet mellom henne og hennes veileder Karl Weierstrass. I sluttnotene til romanen skriver Klara Hveberg at hun «I arbeidet med denne boken har jeg latt meg inspirere av livet til Sofja Kovalevskaja (1850-1891), og mye av stoffet om henne er hentet fra [...]» og så nevner hun noen tekster som er skrevet om Sofja og hennes liv, samt utdrag fra brevvekslingene mellom Sofja og Karl (Hveberg, 2019, s. 301). Det blir dermed eksplisitt nevnt av forfatteren at historien i romanen er inspirert av Sofjas liv, men også at det er en god del intertekstuelle referanser knyttet til tekster om Sofja i denne romanen. Det at fortellingen er inspirert av livet til Sofja, slik det fremstilles i tekstene skrevet om henne, kommer blant annet til syne gjennom de linjene man kan trekke mellom Sofjas liv og Rakels liv. En slik likhet i livene deres er at de begge utvikler et nært forhold til sine veiledere, Sofja med Karl og Rakel med Jakob. Det er også å finne paralleller på andre områder mellom disse to kvinnene, slik som at de begge studerte matematikk. Et godt stykke ut i romanen refereres det til en tekst skrevet av venninnen til Sofja under studietiden. Venninnen, Julia, skriver om hvordan Sofja kunne bli helt oppslukt av arbeidet sitt og kunne sitte med «tungt tankearbeid» i flere timer i strekk. Det står også

at Sofja i studieårene isolerte seg mer og mer, og at noe av den eneste sosiale kontakten hun hadde var med Karl Weierstrass (Hveberg, 2019, s. 220). Dette er noe man kan kjenne igjen fra Rakel og Rakels studietid. Også hun fikk det meste av sin sosiale kontakt gjennom møtene hun hadde med Jakob. Rakel kunne også sitte lenge med tankearbeid og hun fikk stor glede av å kunne gjøre de oppgavene som hun fikk tildelt av Jakob. En annen intertekstuell referanse til tekster skrevet om Sofja, og som man kan kjenne igjen når man leser om Rakel, er knyttet til deres tidlige lærere. Det refereres til Sofjas huslærer som beskriver Sofja som et barn med stor interesse for å lære og han hadde store forhåpninger til hennes litterære talent, større forhåpninger enn til hennes matematiske talent. Likevel er det matematikk som blir den store lidenskapen og hun tar en doktorgrad i matematikk (Hveberg, 2019, s. 218). Tidligere i romanen leser man at Rakels lærer gir Rakel en bok i gave, som læreren vil at Rakel skal fylle. Læreren er sikker på at Rakel kommer til å bli forfatter og i boken er det vedlagt et brev fra en forfatter som skriver at Rakel allerede på dette tidspunktet er flink til å skrive (Hveberg, 2019, ss. 182-183). Også Rakel ender opp med å ta en doktorgrad i matematikk. De intertekstuelle referansene til tekster skrevet av og om Sofja får en slags dobbel betydning for Rakel. På en måte tenker Rakel mye på Sofja og det kan tolkes at hun har en genuin interesse for Sofja og de tekstene som omtaler henne. På en annen side kan man se likheter mellom Rakels liv og det ´nedskrevne livet` til Sofja. Gjennom disse intertekstuelle referansene får man mulighet til å se Rakel og Sofja i lys av hverandre og man kan finne paralleller og ulike likheter mellom dem.

Det kan også være verdt å nevne at det også er likheter mellom Klara Hveberg, Sofja Kovalevskaia og Rakel Havberg. Stefan Kjerkegaard skriver i sin artikkel om autobiografisk poesi, at det kan være fruktbart å se på autobiografiske elementer ved litteratur uten at man trenger gjøre dette for å vite mer om forfatteren eller for å finne ut om den som ´ snakker ` er den ekte forfatteren. Ifølge Kjerkegaard kan det å se på forfatteren være med å forbedre vår litterære lesing av verket (Kjerkegaard, 2021, s. 78). Altså i denne sammenhengen kan det være relevant og også se litt på Klara Hveberg og linjer man kan trekke mellom henne, Rakel og Sofja. Til å starte med kan man nevne at Rakel Havberg er et anagram satt sammen av de samme bokstavene som man finner i Klara Hveberg. Som nevnt har også Klara, i likhet med Rakel og Sofja, en doktorgrad i matematikk. Klara vokste opp i Molde, noe også Rakel gjorde (dette får man blant annet vite gjennom skildringene fra Rakels oppvekst hvor hun nevner fjellene Blåstolen og Trollstolen samt Kringstadbukta, som noe hun hadde en relasjon til som barn (Hveberg, 2019, s. 10 & 22)). Altså er det noen interessante likheter mellom Rakel, Klara og Sofja, som man kan finne om man leter etter dem.

Det er veldig mange andre intertekstuelle referanser i denne romanen, og et eksempel på dette er de referansene som er knyttet til matematikk og matematiske teorier. Som nevnt blir fraktalen introdusert allerede på ´ dedikasjonsiden ` , men den blir også nevnt ved andre anledninger i romanen. Et eksempel er når man leser om den gangen Rakels far tok henne med på et foredrag om fraktaler (Hveberg, 2019, s. 54). Her trekkes både Sierpinski-trekanten og Mandelbrotmengden, som begge er relevante teorier når det er snakk om fraktaler. Sierpinski-trekanten blir blant annet beskrevet ved at «Den inneholder mindre kopier av seg selv på ulike nivåer og er full av hull i ulike størrelser» (Hveberg, 2019, s. 55). Rakel blir også fasinert av Mandelbrotmengden og på foredraget ser de en film som zoomet inn på detaljer i Mandelbrotmengden. Rakel bemerker seg at «I tillegg dukket stadig nye kopier av Mandelbrotmengden opp, bare litt vridd, som fra en ny synsvinkel» (Hveberg, 2019, s. 55). Slike intertekstuelle referanser er både med på å vise Rakels interesse for matematikk og komplekse matematiske

teorier, men de er også med på å underbygge de metafiksjonelle grepene som er å finne i denne romanen.

Metafiksjon

Som nevnt kommer Patricia Waugh med en oppramsing av ulike grep man kan finne i tekster som gjør at man kan tolke verket som metafiksjonelt. Ett eksempel på et slikt grep hun nevner er «kinesisk-eske-prinsippet» (Waugh, 1984, s. 22). Dette innebærer at det er fortellinger inne i fortellinger. Et slikt konsept finner man også i *Lene din ensomhet langsomt mot min*. Man har fortellingen om Rakel, som går fra hennes barndom og oppvekst til studietiden og forholde hennes til Jakob og deretter livet etter studiet. Inne i denne fortellingen om Rakel, har man også fortellingen om Sofja. Sofjas fortelling innebærer også deler av hennes barndom og oppvekst, hennes studietid og forhold til Karl Weierstrass og hva som hendte med henne etter studiet (Hveberg, 2019). Velger man å se på forfatteren, Klara også, får man enda ett lag med fortelling. Slik er de intertekstuelle referansene med på å underbygge metafiksjon i romanen, i dette tilfellet gjennom å gi historien flere lag.

Når det kommer til metafiksjon i denne romanen, er fraktaler både relevant og et bra utgangspunkt. Et eksempel er denne sammenligningen mellom livet til Rakel og det 'skrevne livet' til Sofja. Som omtalt tidligere er fraktaler mønstre som uansett skalering er lik seg selv, men de kan også ha hull eller små variasjoner. Slik kan man tolke at Rakel og Sofja, slik man kjenner henne fra tekster, begge er ulike deler av samme fraktal. Det er likheter mellom dem, men også små variasjoner. De kan tolkes som kopier av seg selv, bare litt vridd. De intertekstuelle referansene til tekstene om og av Sofja er med på å underbygge en følelse av at Sofja og Rakel henger sammen, at Sofja og Rakel er to ulike deler av samme fraktal. Også det at man både eksplisitt og implisitt blir gjort bevisste på fraktal-teori og disse parallelle historiene, gjør det mulig og koble det sammen og bruke fraktalen til å tolke fortellingen og karakterene.

Romanen i seg selv, både typografisk og i handlingen, kan også ses i lys av fraktaler. Om man ser på det typografiske består romanen av noen helt sorte sider. Ser man på disse i lys av fraktaler, kan man tolke de sorte sidene som de hullene man kan finne i fraktaler. Også historiens oppbygning kan synes å underbygge dette med fraktalen. Kapitlene er av uregelmessig lengde og fortellingen inneholder brudd og 'hull'. Det er også deler av fortellingen som gjentar seg andre steder i romanen, kun med små variasjoner. Et eksempel på dette finner man på sidene 105 og 214. På side 105 er det Rakel som ser for seg en jentunge som er ute og går tur med foreldrene sine. Faren går først og jentungen kommer rett bak. Moren går lengst bak. Jenta stopper og venter, slik at moren ikke skal havne for langt bak, mens faren fortsetter. Dermed havner jenta midt mellom moren og faren (Hveberg, 2019, s. 105). På side 214 gjentar dette motivet seg bare med noen endringer. Denne gangen er det moren til Rakel som forteller om en drøm hun har hatt flere ganger. Hun drømmer at hun går tur i skogen sammen med Rakel og faren, men så går hun seg vill. I drømmen fortsetter bare Rakel og faren å gå og moren blir redd for at de ikke skal komme tilbake å redde henne. Rakel sier at hun aldri ville forlatt moren på denne måten i virkeligheten (Hveberg, 2019, s. 214). Slik gjentar altså fortellingen seg, kun med noen endringer. Dermed er det mulig å tolke også fortellingen som en fraktal, med gjentakelser, hull og variasjoner. Gjentakelsene, også de med noe variasjon, kan tolkes som en symbolisering av fraktale strukturer og romanens handling og typografiske form bidrar til å gjøre romanen i seg selv til en fraktal.

Det å tematisere skrivning, skriveprosessen, gjennom fiksjon kan også bidra til å gjøre en tekst metafiksjonell. I *Lene din ensomhet langsomt mot min* tematiseres dette både gjennom Jakobs arbeid med en roman om Sofja Kovalevskaja, men også gjennom Rakels refleksjoner og tanker om å skrive en bok. I en skildring forteller Rakel at hun har fått en ide til Jakobs roman om at han burde gjøre den til en kjærlighetshistorie. Jakob synes ikke man kan dikte fritt om historiske personer, og til det svarer Rakel at det jo er en roman han skriver. Likevel synes ikke Jakob at han kan gjøre det (Hveberg, 2019, s. 58). Ved et annet tilfelle snakker Rakel og Jakob om hvordan en eventuell film, basert på Jakobs uskrevne roman, ville åpnet. Igjen nevner Rakel at hun mener kjærlighetshistorien ville styrket romanen, men Jakob sier seg ikke enig. Rakel beskriver deretter hvordan åpningsscenen ville vært (Hveberg, 2019, ss. 86-87). Gjennom skildringer og refleksjoner rundt Jakobs roman tematiseres altså skapelsen av tekst. Helt mot slutten av romanen er det et parti hvor Rakel tenker på å skrive en roman. «Kanskje hun kan bruke matematikken i skrivningen? Kanskje hun kan gi romanen en fraktal struktur? En samling av utvidede øyeblikk. Fragmentert og full av hull. Hvor deler av historien gjentar seg, bare med en liten vri.» (Hveberg, 2019, s. 292). Her også tematiseres skrivning, men det kan også tolkes som tematisering av hvordan *Lene din ensomhet langsomt mot min* er skrevet. Som nevnt over kan man si at *Lene din ensomhet langsomt mot min* har en fraktal struktur. Det kommer til syne at matematikk kan ha vært brukt i skrivningen. Romanen er også en samling av øyeblikk som blir utvidet gjennom beskrivelser og refleksjoner. Som vist til tidligere består den også av hull og har både en fragmentert oppbygging og et fragmentert innhold. Deler av fortellingen gjentar seg, men med mindre og større variasjoner. Denne tematiseringen av skrivning kan føre til spørsmål som, er den romanen Rakel tenker på å skrive den romanen vi sitter med og har lest? Eller er det en annen roman som er ganske lik *Lene din ensomhet langsomt mot min*, bare med noen variasjoner? Tematisering av skrivning kan dermed også knyttes til fraktaler. Enten man velger å tolke Rakels roman som en annen del av fraktalen også *Lene din ensomhet langsomt mot min* er en del av, eller om man velger å tolke det slik at den romanen man leser er den romanen Rakel har skrevet. Om man velger det siste knyttes fraktalen til tematiseringen av skrivning gjennom Rakels refleksjoner om å skrive en roman med fraktal struktur. De refleksjonene kan dermed ses som å vise hvordan den boken man leser er bygd opp og vise på hvilke måter strukturen og innholdet er som en fraktal.

Det tas i bruk flere metafiksjonelle grep i denne romanen og de kan på ulikt vis knyttes til fraktal om det så gjelder form eller innhold. Gjennom fraktalen leker romanen med fiksjon gjennom bruk av fiksjon og kan derfor leses som en metafiksjonell roman. Fraktalen er gjennomgående i hele romanen og underbygges både av intertekstuelle referanser, men også metafiksjonelle grep. Fraktalen er også, som nevnt, gjennomgående i romanen både gjennom form og innhold.

Effekt

Når det kommer til effekten av å lese romanen med utgangspunkt i fraktalen åpner det for interessante tolkninger og romanens 'lag' kan få en litt annen betydning. De intertekstuelle referansene som blir trukket frem over, kan eksempelvis leses med utgangspunkt i fraktal og dermed kanskje få en litt annen betydning enn om man ikke tar utgangspunkt i fraktalen. De intertekstuelle referansene som er knyttet til tekster om og av Sofja Kovalevskaja kan, for leseren knytte Rakel og Sofja, slik man kjenner henne fra tekstene, sammen. Ved at leseren får høre om Sofja samtidig som vi leser om Rakel kan

man trekke linjer mellom dem og tolke Rakel og hennes liv utfra den 'nedskrevne' Sofja. En fraktal-tilnærming vil også kunne åpne for å tolke Sofja og Rakel, og om man vil trekke inn Klara også, som ulike deler av den samme fraktale strukturen. Man får mulighet til å se likhetene i livene deres, men også variasjonene. «Tenk om man stadig blir gjenfødt som nye versjoner av seg selv, bare med en liten vri? [...] Hvis de som tror på reinkarnasjon har rett, har Rakel kanskje vært Sofja Kovalevskaja i et tidligere liv.» (Hveberg, 2019, s. 201). Om man har fraktal-teori og Mandelbrotmengden, hvor det stadig dukker opp nye kopier bare med små variasjoner, i baktankene når man leser kan man tolke det som at også Rakel sitter med en følelse av at de henger sammen. Mot slutten av romanen, blant annet når Rakel fantaserer om en film om Karl Weierstrass og Sofja Kovalevskaja, flyter historien om Rakel og historien om Sofja over i hverandre. I Rakels fantasering om filmen trekkes elementer som vi kjenner fra Rakels fortelling inn i filmen (Hveberg, 2019, s. 285). Ved en annen anledning forestiller Rakel seg hvordan Sofja «kjempet for å motstå tilnærmingene fra Weierstrass i et helt år.» (Hveberg, 2019, s. 223). I den videre skildringen av forestillingen til Rakel, smelter igjen historiene sammen og det bli vanskelig å skille hva som er Sofja og hva som egentlig er Rakel. Slik kan referansene til Sofja være med på å underbygge den fraktale forståelsen av at Rakel og Sofja henger sammen, at de er den samme kun med noen variasjoner.

De intertekstuelle referansene underbygger også det metafiksjonelle i romanen, som igjen kan knyttes til fraktalen. Som nevnt kan overdreven bruk av intertekstualitet ha en metafiksjonell effekt, slik som det kan tolkes å ha i denne romanen. De intertekstuelle referansene til matematikk kan fungere som en bro mellom fagfeltene, mellom matematikk og litteratur. Fraktalen gir en unik mulighet til å bruke matematikk i tolkningen av romanen. Romanen i seg selv kan også ansees som et forsøk på å være en litterær fraktal, både gjennom metafiksjonelle og intertekstuelle grep. Som nevnt er romanen rent typografisk mulig å tolke som en fraktal. Med de sorte sidene og en fragmentert oppbygging hvor man zoomer inn på øyeblikk, men også har en del hull. Som nevnt underbygger de intertekstuelle referansene fraktalen og metafiksjonen i romanen blant annet gjennom en forståelse av at Sofja og Rakel henger sammen, både nevnt eksplisitt, men også implisitt gjennom de linjene man som leser er i stand til å trekke ved hjelp av referansene.

Det er flere ulike metafiksjonelle grep som tas i bruk i *Lene din ensomhet langsomt mot min*, og de er også mulig å se på med utgangspunkt i fraktalen. Både innholdet og formen kan tolkes og analyseres i lys av fraktalen. Gjennom bruk av gjentakelser som noen ganger inneholder små variasjoner reflekterer innholdet også den fraktale strukturen. Slike gjentakelser kan tolkes som å speile den fraktale strukturen, som er lik seg selv bare med små variasjoner. Å bruke slike gjentakelser støtter under den forståelsen av romanen som en fraktal i seg selv og at oppbygningen og handlingen har en fraktal struktur. Dette kan også tolkes som metafiksjonelt hvor man bruker fiksjon til å utforske fiksjon. Slike gjentakelser kan ansees som lek med struktur og innhold og kan ha som effekt at man som leser både blir bevisste på denne lekingen, men også på hvor gjennomgående fraktalen er i hele romanen på mange ulike plan.

Tematiseringen av skriving i romanen er et annet metafiksjonelt grep som også kan knyttes til fraktalen. Spesielt den tematiseringen som forekommer gjennom Rakels tanker om å skrive en roman, hvor hun nevner at hun vil bruke matematikk i skrivingen og skrive en bok som er bygd som en fraktal struktur. Dette åpner for en tolkning av *Lene din ensomhet langsomt mot min* som enten den samme boken som Rakel tenker å skrive, eller som en annen del av den samme fraktalen som Rakels bok vil tilhøre. Altså en tolkning av at disse romanene er like, bare med noen variasjoner. Tematiseringen av

skrivning knyttet til Jakobs roman og Rakels ideer om den romanen og filmatiseringen av den får også en metafiksjonell funksjon samt bidrar det til å knytte Rakel og Sofja sammen. Tematiseringen av skrivning kan ha den effekten at man som leser blir bevisst på hvordan fiksjon konstrueres og hvordan prosessen kan være. De metafiksjonelle grepene og de intertekstuelle referansene kan begge være med på å vise hvordan fraktalen er gjennomgående på flere nivåer av romanen. De er med på å skape en følelse av at Sofja og Rakel henger sammen, at romanen typografisk sett er bygd som en fraktal, at handlingen og strukturen av boken fremstiller en fraktal struktur. Fraktalen kan tolkes som en bro mellom fagfelt, mellom litteratur og matematikk. De intertekstuelle referansene og metafiksjonelle grepene kan tolkes som å forenes i fraktalen.

Avslutning

Om vi nå ser tilbake på problemstillingen, *hvilken effekt har det å lese romanen og dens intertekstuelle referanser med utgangspunkt i en «fraktal-tilnærming»*, har denne oppgaven forsøkt å gjøre dette. Gjennom å se på metafiksjonelle grep og intertekstuelle referanser har denne oppgaven forsøkt å se nærmere på hva som skjer med lesningen om man tar utgangspunkt i teorien om fraktaler. En effekt en slik lesning kan ha er at man får mulighet til å se flere ulike lag og gjøre flere ulike tolkninger. Man kan velge å koble alt opp mot fraktalen og dermed ende opp med en tolkning som eksempelvis ser på Rakel og Sofja (muligens også Klara) som del av samme fraktal. At livene deres, slik vi kjenner det gjennom romanen og tekster om og av Sofja, er like bare med små variasjoner, slik som i en fraktal struktur. Om man tar utgangspunkt i fraktalen når man leser romanen kan det også medføre den effekten at man forstår referansene, karakterene, handlingen og strukturen på en litt annen måte. Eksempelvis kan man få et inntrykk av at romanen i seg selv er bygd som en fraktal, at Sofja og Rakel henger sammen på et vis, at romanen Rakel vil skrive henger sammen med den romanen vi leser og mer. De intertekstuelle referansene kan i denne romanen tolkes som å fungere som et metafiksjonelt grep som igjen underbygger fraktalens sentrale rolle i romanen. Fraktalen kan også fungere som en bro mellom ulike fagfelt, slik som matematikk og litteratur, hvor man gjennom fraktalen kan se de i sammenheng og hvordan de utfyller eller utfordrer hverandre. Om man velger å lese *Lene din ensomhet langsomt mot min* med utgangspunkt i fraktalen får man også mulighet til å bruke matematikk i tolkningen av litteratur. Man får mulighet til å knytte fagfeltene sammen og se dem i lys av hverandre. Det meste i denne romanen kan kobles opp mot fraktaler, og det gjør at om man leser romanen ut fra dette, vil man ha mulighet til å tolke dens ulike lag, referanser og grep på en unik 'matematisk' måte. *Lene din ensomhet langsomt mot min* er en roman full av intertekstuelle referanser, metafiksjonelle grep og fraktale strukturer. I denne oppgaven har jeg dermed forsøkt å se på romanen gjennom en «fraktal-tilnærming» for å se hvilken effekt det kan ha for lesningen, tolkningen og forståelsen av denne romanen. Det er ingen tvil om at det å lese romanen med utgangspunkt i en «fraktal-tilnærming» gir en unik effekt, hvor matematikk og litteratur forenes og ulike, komplekse 'lag' kommer til syne.

Bibliografi

- Aarnes, J. F., Grøn, Ø., & Hauge, A. (2024, april 24.). *Fraktal*. Hentet fra Store Norske Leksikon: <https://snl.no/fraktal>
- Baktin, M. (2003). Dialog hos Dostojevskij. I *Latter og dialog: utvalgte skrifter* (A. J. Mørch, Overs., ss. 208-234). Oslo: Cappelen .
- Barthes, R. (1991). Tekstteori. I A. Kittang, A. Linnberg, A. Melberg, & H. H. Skei (Red.), *Moderne litteraturteori: en antologi* (ss. 70-85). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hveberg, K. (2019). *Lene din ensomhet langosmt mot min*. Oslo: Aschehoug.
- Kjerkegaard, S. (2021). View of A Lyrical 'I' Beyond Fiction. Yahya Hassan and Autobiographical Poetry in Denmark After Karl Ove Knausgaard 's My Stryggle. *The European Journal of Life Writing*, ss. 75-95.
- Kristeva, J. (1986). Word, Dialogue and Novel. I T. Moi (Red.), *The Kristeva Reader* (ss. 34-61). Oxford: Blackwell Publishers.
- Waugh, P. (1984). I P. Waugh, *Metafiction: The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction* (ss. 1-114). London og New York: Routledge.

